

Booloo Ngir Naataange Askan Wi

Teere bii, kureel gi ko saytu mooy:

Canada

UF | UNIVERSITY of
FLORIDA

«Creative Commons Attribution 4.0 Unported » ñoo saytu teere bii.

Yoon may na ku bëgg a jëfandikoo teere bii:

- Sèddale, sotti, tasaare ak jokkalante teere bi (bul ci boole turi bindkat yi).
- Soppi ak mêngale teere bi.

Soppi ak mêngale teere bi:

- Jagleel bindkat yi seen àq – nit kiy jëfandikoo teere bii war na ko jagleel nit ñooñu nga xam ne ñoom ñoo ko bind, wante warul tektal ne ñi ko bind dañu ànd ak moom ci ni muy jëfandikoo teere bi.

Sànt yi

Subvention n° 109062-001 ak bërëbu gëstu ci yoonu yokkute ñu tudde ko Centre de Recherches pour le Développement International (CRDI) ci Canada moo di kureel gi saytu teere bii.

Livestock Vaccine Innovation Fund (koom-koom ngir ñakk jur gi) moo tax teere bii mën a yëmb.

Taxawu ñakk jur gi di benn kureel gu kàttanoo ndimbalu Fondation Bill & Melinda Gates (BMGF), Affaires mondiales Canada (GAC) ak bërëbu gëstu ci yoonu yokkute ñu tudde ko Centre de Recherches pour le Développement International (CRDI) ci Canada.

Warugar

Xel yi ak xalaat yi nekk ci teere bii du caggan ne dañu dëppoo ak gis-gisu IDRC wala gis-gisu nguur gi koy aar.

Ndigal yi sooy jëffandikoo teere bi, nii lañu ko war a waxe

Pangea Publishing ak Université de Floride (2021). Boolloo ngir naataange askan wi. Di benn teere bu ñu jagleel jàngalekat yiy liggeey ci wàllu ñakk jur gi ci goxu Kaffrine ci Senegal. Université de Floride: Gainesville, FL.

Yoon may na leen (bindkat yi saytu teere bi)

Nataal yi nekk ci teere bi waa Pangea Publishing ñoo ko def. Dr. Alioune Touré, jàngalekat ak gëstukat ci Université Sine Saloum bi tudd El Hadji Ibrahima NIASS (USSEIN), ci Kaffrine, bokk na ci ñi saytu teere bi, mêngale ko ak mbir yi ñor waa Senegal te itam moo ko tèkki ci Nasaraan. Cheikh Thiam, Jangalekatu Wolof. Moo tekki teere bi tudd Boolloo ngir naataange askan wi; Mu ngi nekk ci Gainesville, Florida.

Dieynaba dafa doon jaar foofu daal di gis benn mbooloo mu toog ci suufu benn garab. Mu daal di leen jege, dègg ñuy waxtaane njariñu askan wi ci xeexu caar. Jur gu bari ci dëkkam dañu tawat; loolu moo tax waxtaan wi solaal Dieynaba. “War ngeen booloo liggèey ba caar gènn ci seen gox. Goor ñi, jigeen ñi, ndaw yi ak mag ñi war nañu booloo liggeey, dimbalante ngir mu sotti,” kenn ci kureelu fajkat yi waxleen loolu. Dieynaba dèllu xoolaat nit ñi teew ca yegle ba. Goor ñi, jigeen ñi, ndaw yi ak mag ñi ñoo ko teewe. Moom muy xalaat naka la mën a def ba nit ñèpp ci dëkkam mën a teew, boka ci waxtaan wi ak saytu yi.

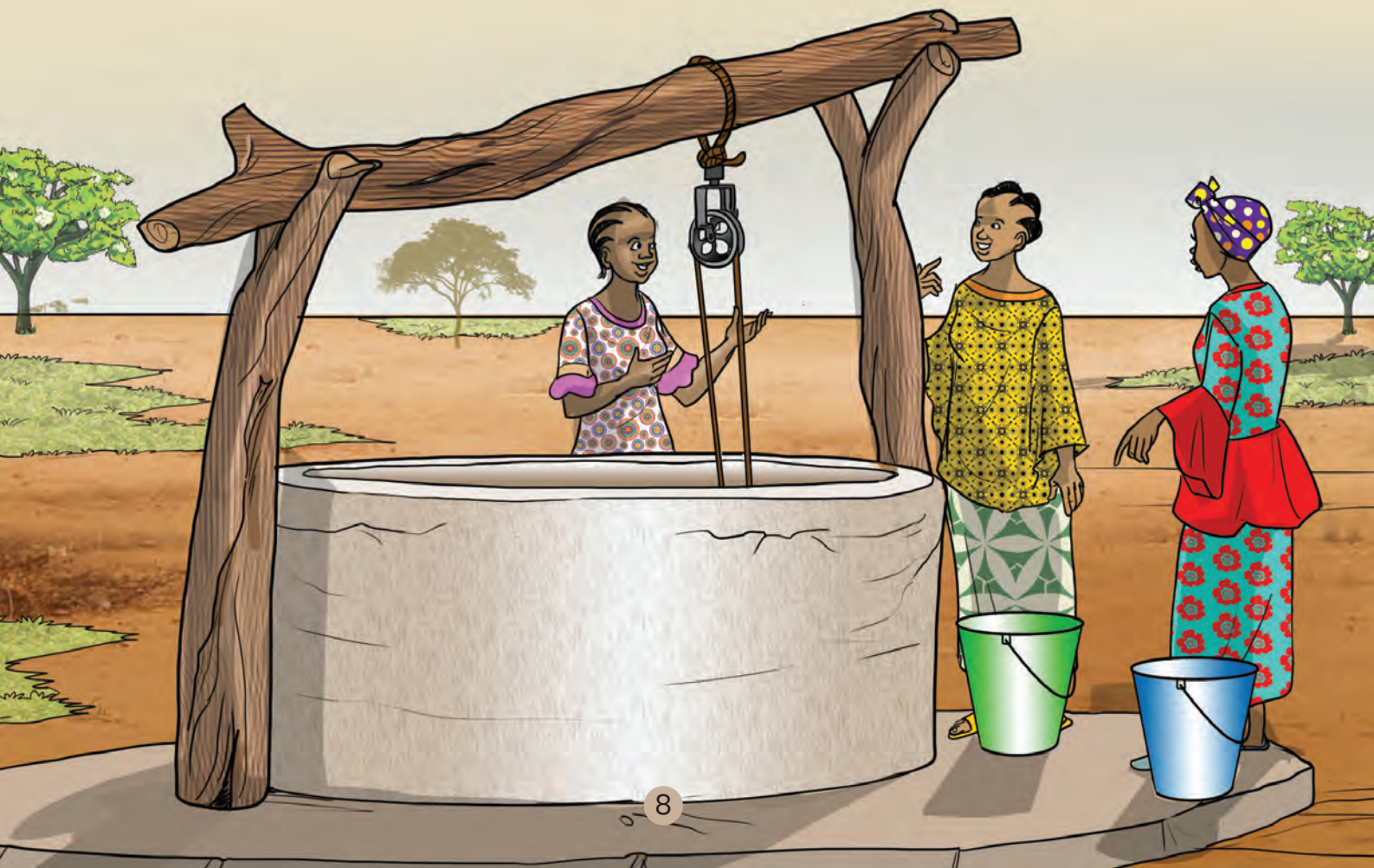
Bi Dieynaba ñibbee, mu waxtaan ak ay waajuram. “Tey, amal nañu benn jootaay ci suñu gox ngir yee nit ñi ci wallu wergi yaramu jur gi. Ndaw yi, mag ñi, goor ñi ak jigeen ñi teew nañu fa,” Dieynaba wax loolu. “Waaw. Yemuñu ci bokk jootaay rekk sax wante itam, dañu doon waxtaane jafe-jafe yi sonal seen gox. Mosuma ko gis ci suñu dëkk bi,” Dieynaba tontu loolu. “Loolu de war nañu ko amal ci suñu dëkk,” Malik, baayam, wax loolu.

Dieynaba xool na jur gi ci ëtt bi. Su baayam sax yobboo jur gi ngir ñu ñakk leen, Dieynaba dafa am jaaxle ci yeneen jur gi nekk ci dëkk bi. Mu xalaay Modou, dëkkandoo bi, mi lafañ te mënul yobbu juram gi ca pàkku ñakkukaay ba. Mu xalaataale itam Amy, benn jètur. Bèyam yèpp la caar bi rey weer wi weesu ndax amuloon kenn ku ko dimbale yobbu jur gi ngir ñakk leen. Dëkk bi dina yàgg ci ay jafe-jafe su gett gi di dee saa su nekk. Xale yi dootuñu mën a jànggi te njaboot yi dootuñu am xalis ngir jënd dugub, ferñent, gerte.

Ca ëllëg sa, Dieynaba daje ak ay xaritam ca teen ya. Ñu bari ci ñoom yëguñuwoon jootaay ba ci wàllu wèrug jur gi. Dieynaba yëgal leen benn tektal bu mu degg ca jootaay ba jëm ci njariñu mbooloo mi and liggeey. “Mën nañu taxawal kureel yu ndaw ci dëkk bi su ko defee nit ñi dinañu mën a daje, dimbalante. Mën nañu tànn ay jawriñ ci kureel yi ñu dem teewe jootaay ya ak ndaje ya kureelu fajkat yi di amal. Bu jootaay bi weesoo, jawriñ yooyu dèllu ci seeni kureel, yegle ak waxtaane lañu fa dègg,” Aminata, xaritu Dieynaba wax leen ko.

Dieybana jàpp ne xalaat bu am solo la. Ba mu dèlloo ca kër ga, mu waxtaane ko ak ay waajuram. Malick, baayam, ànd ci xalaat boobu ne waa dëkk bi war nañu dajje def kureel yu ndaw ngir boka sèddoo saytu yu bees yi. Ca saa sa, rakku Dieynaba wàcc jàng, dèllusi ci kër gi. Mu dègg waxtaan wi diggante baayam ak magam ju jigeen. “Ndax mën naa boole ci kureel yi ay xale yu goor?” mu laajte. “Waaw kay!” Malick, Dieybana ak Marième ànd ci xalaat boobu. Ñoom ñèpp ñu taxaw ne dinañu tambale waajal nit ñi ngir ñu def ay kureel ndax ñu ànd liggeey ni gox gu boka benn bopp.

Ay bès topp ca, ñu bari ci waa gox bi teewe nañu ndaje ma ñu amal ngir waxtaane mbiru wèrgu yaramu jur gi. Goor ñi ak jigeen ñu bari jooytu nañu fa jàngoro jiy rey seeni jur.

“War nañu ànd liggeey gannaaw bëgg nañu fi gene caar,” Dieynaba moo ko wax. Nu bari ànd nañu ci.

“Wante naka lañu koy defe?” benn maam ju jigeen laajte.

“Mën nañu taxawal ay kureel ci suñu dëkk. Benn kureel bu nekk, ñu tànn ci benn njiit bu mën a liggeey ak yeneen njiitu kureel,” Malick wax ko.

“Nit ñi bokk ci yeneen kureel yi mën nañu dimbalante,” Marième yokk ca.

“Mën nañu jàppalante itam ca kër ga,” Malick wax ko. Ñènn ci mag ñi daal di ree.

“Naka la ñu jigeen ñi mën a dimbale ak jur gi? Amuñu doole,” Gènn goor wax loolu ci ay ree.

“Jigeen ñi neewuñu doole. Xoolal sama doom ju jigeen, amul dara lu mu mënul a def,” Malick tontu.

“Keroog, gis naa doomu Malick bu jigeen yeew benn bey,” beneen goor wax ko.

Ay bès topp ca, waa dëkk bi taxawal ay kureel yu ndaw; mbooloo mi bàyyikoo ci biir dëkk bi. Mbooloo mi ànd ci ne dinañu daje benn yoon ci ayubès bi ngir waxtaane soxla yi ci dëkk bi ak dimbalante ci seen biir.

Ba ñu dèlloo seeni kër, ñoom ñèpp ñu ànd liggeey, ku nekk ci kureel bi nu defaral ko mbaar mu dëgër fu jur gi di nekk. Ñènn ni jàngal ñeneen ñi anam yu baax te sèll ngir jur gi wèr.

Benn weer weesu, boroom dëkk bi taxawal bès bu mag jagleel ko wergu yaramu jur gi ci gox bi. Xew gu ni mel waa dëkk bi yèpp dègg ko. Nit ñu baree-bari ànd yobbu seen jur gi tawat ngir ñu fajleen, ñeneen ñi seeni jur gi wèr ngir ñu ñakk leen. Ci pàkku ñakkukaay bi, jigeen ñi, goor ñi, mag ñi ak ndaw yi, ñèpp jèng seeni jur ngir ñu ñakk leen wala faj leen.

Ndaw yi jàppale nañu mag ñi ak ñi laago. Ñèpp a ànd liggeey. Ay weer ca kanam, jur gi dèlluwaat ci wergu yaramam, caar tambale di jeex ci dëkk bi.

Ay weer weesu, kureel yu ndaw yi taxawal benn mbooloo-kaaraange ngir mën na waxaale njëg yu baax ca marse ba saa su ñuy jaay seen jur gi. Ñu taxawal yeneen ndaje ngir ñakk jur gi, xamle ci gox bi anam yu baax yi ngir toppatoo gett gi boole ca itam di xeex weteñ yi ak yeneen jàngoro yu ni mel.

Jigeeen ñi itam boka nañu ci ñiy jiite doxalin yi. Marieme, yaayu Dieynaba, la ñu tànn muy jiite kureel gi tudd Conseil d'administration, maanaam ay nit ak fa ñuy dajje di wèccante xel ak xalaat, moom ak Aminata, xaritu Dieynaba. Kureel gi ñu sànc moo waral leegi ñèpp mën nañu jot ay tektal ak ay ndimbal jëm ci wèrug jur gi.

